

NORRVIKENS BIBLIOTEK

-Ett småbarnsbibliotek i ögonhöjd

” Min farmor berättade ofta sagor.

Och jag minns hur viktigt det var för mig att få prata om dem efteråt. Jag är övertygad om att barn som får ta del av berättelser, i alla dess former, och sedan får bearbeta dem tillsammans med andra i ord och bild, lär sig om både världen och sig själva.”

Gunvor Maazon, projektledare

Projektteam: Gunvor Maazon & Anette Lundblad

För mer information, kontakta: Anders Olsson,

Biblioteken i Sollentuna, tel.08-579 219 01, e-post: anders.olsson@bibl.sollentuna.se

Text: Lena Lundgren, om inte annat anges

Foto: Gunvor Maazon, om inte annat anges

”Vinga på villovägar” © Gun Jacobsson & Lotta Geffenblad (sidan 22)

Grafisk form & illustration: Helena Hodell

Teckningar: Barn på Norrvikens bibliotek

Tryck: Stocken Snabbtryck i Sollentuna

Förord

Hur gör man när ett bibliotek får helt ändrade förutsättningar?

Kan ett bibliotek ändra profil och få förnyad relevans?

Kan man omvandla ett integrerat folk- och skolbibliotek till ett småbarnsbibliotek?

Det var de frågor och den utmaning som personalen på Norrvikens bibliotek i Sollentuna kommun antog och omsatte i ett projekt hösten 2009 – våren 2011.

Jag har, som utvecklingsledare vid Regionbibliotek Stockholm och som ansvarig för Minibio-projektet, följt biblioteket under projekttiden och sett hur det har utvecklats. Den här skriften är ingen regelrätt utvärdering, snarare en berättelse om hur idén kom upp och successivt förverkligades, om drivkrafter och engagemang, om svårigheter och framgångar och om det lyckosamma resultatet, ”ett småbarnsbibliotek i ögonhöjd”. Den vill visa hur man kan vända en negativ utveckling till stor framgång, förmedla en del praktiska tips och förhoppningsvis inspirera till förnyelse av barnbiblioteken utifrån lokala förutsättningar och behov.

Gunvor Maazon och Anette Lundblad har i Norrviken skapat ett trevligt, uppskattat och välbesökt småbarnsbibliotek! I arbetet med skriften har de deltagit aktivt, generöst delat med sig av sina erfarenheter i samtal, försett mig med material och faktagranskat texten, vilket jag tackar för. Utan Kulturrådets bidrag och ett mindre ekonomiskt stöd från Minibio-projektet hade projektet varit omöjligt att genomföra och vi tackar härmed Kulturrådet och Stockholms läns landstings kulturnämnd.

Lena Lundgren
Regionbibliotek Stockholm

Innehåll

Förord.....	1
Projektets bakgrund.....	3
Inspiration från Reggio Emilia.....	5
Fokusgrupper.....	8
Rummet.....	12
Berättarklubb och målarstund.....	15
Minibioklubb.....	17
Idéer & drivkrafter.....	20
Effektmål & resultat.....	23
Efterord.....	28

Projektets bakgrund

När biblioteket var nytt

Norrvikens bibliotek öppnades 1984 i Norrvikens skola, som ett integrerat folk- och skolbibliotek. Det var uppskattat av lärare och elever, men blev alltmer ett skolbibliotek. För folkbiblioteksdelen fanns höga ambitioner, det skulle vara ett välutrustat bibliotek med allsidig service för allmänheten, men det utnyttjades allt mindre.

Förändringsarbete

När Gunvor Maazon blev platsansvarig 2003 påbörjade hon ett förändringsarbete för att anpassa biblioteket till behoven i området. Lokalen möblerades om, bokbeståndet gallrades kraftigt och medier köptes i större utsträckning in efter besökarnas önskemål. Barnböckerna hade i stor utsträckning varit inriktade på skolbarn och skolans behov.

Nu började Gunvor Maazon ge större plats för medier till de små barnen, eftersom det fanns allt fler småbarn. Hon inledde också ett samarbete med förskolorna i området.

Osäker framtid

Fram till 2008 förblev Norrvikens bibliotek ett integrerat folk- och skolbibliotek.

I samband med att skolan omvandlades till en fristående skola upphörde avtalet med biblioteket och inget nytt tecknades. Därmed drogs det ekonomiska bidrag in, som biblioteket hade fått från skolan.

I kommunen fanns, efter flera biblioteksnedläggningar, en politisk enighet om att de befintliga tre biblioteken skulle finnas kvar. Biblioteket kompensades därför ekonomiskt, men det fanns ändå en osäkerhet kring framtiden.

Biblioteket hade i mångt och mycket varit ett skolbibliotek och var inte tillräckligt känt och använt av allmänheten. Placeringen i skolan var heller inte optimal eftersom skolan ligger en bit från Norrvikens centrum och i området pågick en generationsväxling med inflyttning av yngre familjer.*

Nya idéer – nytt liv

I det läget bestämde sig Gunvor Maazon och assistenten Anette Lundblad för att ge biblioteket en ny profil som ett Reggio Emilia-inspirerat småbarnsbibliotek, en profil som var bättre anpassad till de nya förutsättningarna och till befolkningen i närområdet. Förändringen var också ett sätt att vända den stora osäkerhet som under en period fanns om bibliotekets framtid till en positiv satsning och pröva om biblioteket kunde bli mera av ”en lockande och tillgänglig mötesplats för alla” (ur ”Biblioteksplanen för Sollentuna”).

Fakta om Norrviken

- kommundel i norra Sollentuna
- ca 9 000 invånare (Norrviken och Viby)
- ett litet centrum med ett sparsamt utbud av affärer
- pendeltågsstation
- i huvudsak radhus och villor
- 6 skolor
- 16 förskolor
- 10 familjedaghem

* Mera om omständigheterna som ledde till förändringarna på Norrviken kan man läsa i skriften ”Nedläggning – hot eller möjlighet?”, där Fia Söderberg utförligt beskriver bakgrunden till och konsekvenserna av eventuell nedläggning av tre bibliotek, däribland Norrvikens bibliotek.

Inspiration från Reggio Emilia

Tilltro till barnets förmåga

Förskolorna i Reggio Emilia i Italien utmärks av en förskolepedagogik som bygger på att barnet ska utveckla hela sin potential, vilket uttrycks i tesen "Ett barn har hundra språk". Reggio Emilia-pedagogiken grundades av den italienske förskolläraren och barnpsykologen Loris Malaguzzi och har inspirerat förskolor över hela Sverige (och världen) och även bibliotek.

Nyfikenhet & skapande

Reggio Emilia-pedagogiken går ut på att ta tillvara barns nyfikenhet och genom skapande, observation och dokumentation medverka till barnets allsidiga utveckling. Det pedagogiska arbetet kan inte låsas fast i en metod utan är ett förhållningssätt som förändras med tiden. Färdiga leksaker, som begränsar barnens fantasi, används inte utan barnen uppmuntras att utforska sin omgiv-

ning och de får tillgång till material för fritt skapande för att dokumentera och gestalta sina erfarenheter och idéer. Man arbetar kontinuerligt med projekt eller teman, ofta under lång tid.

Bejaka individen

Miljön och rummets estetik är också viktig för lärandet. Tanken är att barnen ska uppleva att deras individualitet och olikheter bejakas av både pedagogerna och de andra barnen, och att de därmed utvecklar sin känsla för rättvisa, solidaritet och demokrati.

Det fanns många idéer om hur biblioteket skulle kunna förändras men de fordrade ekonomiska bidrag utifrån. Gunvor Maazon diskuterade sina tankar med olika personer och formulerade en ansökan till Kulturrådet. Bidrag beviljades och arbetet kunde börja.

Projektets syfte

Syftet med projektet formulerades så här:

- 1 Vi vill i samverkan med förskolor, öppna förskolan, familjedaghem, BVC och föräldrar i lokalsamhället skapa det Reggio Emilia-inspirerade biblioteket för barn 0 – 5 år.
- 2 Vi vill arbeta med olika former av berättande. Muntligt berättande, bilderböcker och småbarnsfilm avpassade för målgruppen.

3 Vi vill stödja barnen i att fördjupa sina upplevelser av berättelser genom att själva uttrycka berättelserna i skapande verksamhet på biblioteket.

4 Vi vill ha ett ökat samarbete med förskolor med utgångspunkt från det förslag till taxonomi som tagits fram inom projektet LekaSpråkaLära.

5 Vi vill starta samarbete med BVC.

Projektets mål

* Flytta om i biblioteket och skapa en större bilderboksavdelning som är tilltalande för barn i förskoleåldern och de vuxna runt barnen med utgångspunkt i Reggio Emilia-pedagogiken.

* Skapa en minibio i biblioteket.

* Skapa utrymme och anskaffa material för barns eget bild- och filmskapande i samband med sagostunder och minibio.

* Utöka samarbetet med förskolor, familjedaghem, öppna förskolan, BVC och småbarnsföräldrar i lokalsamhället

Ett barn har 100 språk

Barnet har hundra språk
hundra händer
hundra tankar
hundra sätt att tänka
att leka och att tala på
hundra alltid hundra
sätt att lyssna
att förundra att tycka om
hundra lustar
att sjunga och förstå
hundra världar
att uppfinna
hundra världar
att drömma fram

Ett barn har hundra språk
(och därtill hundra hundra
hundra)
men berövas nittionio.
Skolan och kulturen
skiljer huvudet från kroppen.

Man ber barn:
att tänka utan händer

att handla utan huvud
att lyssna men inte tala
att begripa utan glädjen i
att hänföras och överraskas
annat än till påsk och jul.

Man ber dem:
att bara upptäcka
den värld som redan finns och
av alla hundra
berövar man dem nittionio

Man säger dem:
att leken och arbetet
det verkliga och det inbillade
vetenskapen och fantasin
himlen och jorden
förnuftet och drömmarna
är företeelser
som inte hänger ihop.

Man säger dem:
att det inte finns hundra
Men barnet säger:
Tvärtom, det är hundra som finns.

av Loris Malaguzzi

Fokusgrupper

Planering

Projektet startade alltså hösten 2009. Att ta reda på vad invånarna i området verkligen ville få ut av biblioteket var nödvändigt.

Tre fokusgrupper genomfördes, med

- en grupp 4-5-åringar
- en grupp föräldralediga mammor
- en grupp förskolepersonal

(Utförligare dokumentation från fokusgrupperna finns på Norrvikens bibliotek.)

Fokusgrupp med 4-5-åringar

Anette Lundblad höll i fokusgruppen, som genomfördes med åtta barn, fyra flickor och fyra pojkar, från en förskola. Barnen kom till biblioteket eftersom både pedagogerna och bibliotekspersonalen trodde att det skulle bli för abstrakt för barnen att diskutera biblioteket om de satt på förskolan. Två pedagoger följde med dem.

Barnen placerades på kuddar i en halvcirkel

framför Anette, så som de är vana att sitta på förskolan. Gunvor satt med datorn vid ett litet bord och antecknade vad barnen sa. En nalle gick i turordning från barn till barn och den som hade nallen fick prata.

Anette betonade att man inte behövde svara på frågorna om man inte ville.

Samtalet tog ca 35 minuter.

En frågelista från en fokusgrupp på

Barn- och ungdomsavdelningen vid

Uppsala stadsbibliotek användes som

underlag, men anpassades till de egna behoven. När barnen gick fick de som tack var sin Bu och Bä-knapp och två bilderböcker till förskolan.

Lärdomar

Fokusgruppen fungerade på det hela taget bra, men Anette och Gunvor menade att det fanns flera detaljer att tänka på till nästa gång. Om man ska göra en fokusgrupp med så små barn bör den bara pågå i ca 20 minuter, för att barnen ska orka hålla koncentrationen. Fyra till fem barn kan vara en lagom grupp och antalet frågor högst fyra.

Pedagogerna ansåg att det hade varit bra om barnen i förväg hade fått ett exempel på en fråga, så att de förstod vad som förväntades av dem. Öppningsfrågan "Säg en bok som du tycker om", hade kunnat vara en sådan fråga.

Slutsatser

I dokumentationen drar Gunvor och Anette flera slutsatser. Även små barn är påverkade av populärkulturen och nämner Star Wars och Transformers som exempel på lekar som de leker. Biblioteket associerar de med böcker och ett roligt kulspel, som finns där. På frågan vilka böcker de brukar låna nämner de Charlie och Lola (som just då också gick på TV), drakböcker och böcker om dinosaurier. Anette ber dem nämna "en mysig plats" och flera barn säger då en koja med kuddar och något gott att äta, som popcorn och choklad.

Ur Minnesanteckningar 2009-11-25:

"Vi kan i intervju svaren se att förskolebarn lever i en medie- och lekvärld där bl.a. film- och TV-behandlingar påverkar deras lek och även deras val av böcker när de kommer till biblioteket. - - -/ Därför tror vi att det är viktigt att ha koll på vad det är som omger förskolebarnen i deras vardag. Då kan vi erbjuda en del av det barnen direkt känner igen samtidigt som vi har ett brett utbud av andra alternativ. / - - /

Det ska finnas sittplatser, att sitta tillsammans med medföljande vuxen på, men också något kojaktigt för barnen att krypa in i.

När barnen får önska vad de vill på biblioteket så tar de upp skapande, byggande och lekande samt, som vi tolkar det, böcker och film."

Fokusgrupp med förskolepedagoger

Gruppen kom bara att bestå av tre pedagoger från en förskola. Bibliotekspersonalen hade hoppats på fler informanter men det var svårt att få till fokusgruppen och den sköts upp flera gånger på grund av sjukdom innan den kunde genomföras. Gunvor och Anette träffade pedagogerna på förskolan. De utgick från dokumentationen från en fokusgrupp vid Uppsala stadsbiblioteks Barn- och ungdomsavdelning och ett paper om fokusgrupper av Lena Lundgren ("Fokusgrupper – en metod som passar biblioteken"). Gunvor ledde fokusgruppen och Anette antecknade svar och associationer. Förskolan fick några bilderböcker som tack för hjälpen.

Samtalet

I samtalet framkommer att pedagogerna förknippade bibliotek med dels kulturaktiviteter, dels tystnad och lugn, till och med med magi! Någon påpekade att tillgängligheten till böcker är större nu när böcker finns även i snabbköpet. På frågan om vad biblioteket ska erbjuda är dock böcker, ljudböcker, sago- stunder samt själva biblioteksbesöket och biblioteksmiljön viktigast, särskilt för barn som inte går dit med sina föräldrar. Film såg informanterna mera som "grädde på moset". Möjligheten att få komma utanför öppet- tiderna var uppskattad.

Teman och åldersindelning

Pedagogerna skulle vilja få böcker kring olika teman hopplockade, vilket biblioteket redan då erbjöd, men bibliotekspersonalen konstaterade att den informationen uppenbarligen inte hade nått fram. Ofta plockar pedagogerna själva ihop de böcker de vill låna med sig, medan barnen under tiden tittar i böcker och leker. Barnen borde få välja böckerna själva i större utsträckning, så pedagogerna lite självkritiskt. Utökad temaindelning vore bra, liksom indelning efter ålder. En bättre exponering av böckerna önskades och skulle kunna underlätta för barnen att välja.

Film och matsäck

Film, datorspel och Internet är inte förskolans uppgift, enligt pedagogerna. På biblioteket kan däremot film och datorspel ha en plats.

Att komma på bibliotekets program kan vara svårt rent praktiskt på grund av personalbrist och kommunens säkerhetsföreskrifter. Det vore bra om programmen gavs flera gånger så att man kunde ta med barnen i olika omgångar och om barnen kunde äta matsäck, mellanmål eller frukt, tyckte pedagogerna. Information från biblioteket ville pedagogerna ha via mejl (som kan skrivas ut på förskolan) i god tid innan programmen. Alla verkade inte ha tillgång till dator så det

tryckta terminsprogrammet efterfrågades också. Kultur- eller biblioteksombud på förskolorna skulle underlätta kommunikationen. Alla tre pedagogerna var positiva till besök av bibliotekspersonalen på något personalmöte, då exempelvis nya bilderböcker kunde presenteras.

Fokusgrupp med föräldrar

Fokusgruppen bestod av åtta mammor, varav sju från en föräldragrupp. De hade sammanlagt sjutton barn i förskoleåldern och de yngsta hade de med sig, åtta barn fyra till åtta månader gamla. Gruppen satt på stolar i en ring på bibliotekets stora matta så att mammorna kunde ha barnen på mattan framför sig. Kaffe serverades och det blev ett bra samtal med många synpunkter och idéer.

Föräldrarna önskade ett brett urval medier på biblioteket, bilderböcker, ljudböcker, musik-cd, kapitelböcker, faktaböcker, film, tidskrifter, pedagogiska spel på cd-rom, eventuellt dator med spel. Dator bör finnas eftersom inte alla har dator hemma, men den skulle kunna döljas eftersom den drar uppmärksamheten från böckerna. Det räcker med 15 minuter per barn vid datorn, ansåg föräldrarna. Även när det gällde program hade föräldrarna många önskemål: teater, saga med målning, interaktiva sagor, rim- & ramsstund för de minsta, dockteater, film,

måla med musik, musikstunder, skaparkurser.

Biblioteksrummet

På frågan om vad biblioteksrummet ska innehålla för att barn och föräldrar ska vilja stanna en längre stund svarade mammorna: kaffe!, bättre möjligheter att hänga upp kläder, fler leksaker och utklädningskläder, fler sköna sittplatser, låga speglar för de minsta och en baby-pöl (så att de större barnen inte springer på de minsta), babysitter, hängfåtölj, barnstol, mathörna för frukt och mellanmål och anslag om att man får äta i biblioteket. Det är ont om plats för barnvagnar så ett tak utanför biblioteket vore bra så att barnvagnarna kan ställas där.

Nyhetsbrev

Föräldrarna ville ha mer och bättre information om biblioteket och programmen, gärna via ett nyhetsbrev. Många som bor i Norrviken tror att biblioteket enbart är ett skolbibliotek eftersom det ligger i skolan. Bibliotekets programbroschyrer borde finnas på BVC och öppna förskolan. Flera kände inte till möjligheten att lämna tillbaka böcker i återlämningslådan som finns placerad i Rotebro centrum.

De efterlyste också en visning av föräldrahyllor, pedagoghyllor och bilderboksavdelningen vid det första besöket, liksom mera hjälp att hitta böcker lämpliga för barn i olika åldrar.

Rummet

Bilderbokslådor

En stor ommöblering av biblioteket vidtog hösten 2009. I den ljusaste delen av biblioteket, som tidigare varit tidskriftsavdelning, skapades ett rum i rummet för en kombinerad bilderboksavdelning och biosalong. Där finns rikligt med bilderböcker överskådligt ordnade i bilderbokslådor. För att barnen bättre ska se bilderböckernas roliga framsidor togs, med hjälp av kommunens

Arbetscenter, de främre brädorna på bilderbokslådorna bort och sågades av till smala ribbor innan de sattes fast igen.

Färgglatt

Färgglada vägghängda hyllor med lister för exponering av bilderböcker sattes upp på tre väggar längre in i biblioteket, i ögonhöjd för små barn och där kan mer än hundra böcker exponeras samtidigt!

Det finns små färgglada mattor vid expone-
ringshyllorna att sitta på när man vill titta
i böckerna och det finns en liten pall med
djurmotiv att flytta runt och sitta på.
Även böcker för föräldrar exponeras med
framsidorna vända framåt, på en färgglad
vägghängd hylla bredvid en tavla med Loris
Malaguzzis dikt "Ett barn har hundra språk".

Sagoborg

En "sagoborg" byggdes av Arbetscenter,
inspirerad av förskolebarnen i fokusgruppen
och konkretiserad av Anette och Gunvor.
Den har fantasieggande bilder ur sagovärlden
målade på insidan av väggarna, kuddar på
golvet, speglar för krypbarnen och fungerar
fint både för lek och som mysig koja.
Dockteaterscenen på ena sidan används
flitigt av barnen och utklädningskläder finns
för rollek. Sagoborgen är placerad så att
överljuset i lokalen faller ner över och i den,
vilket gör den till ett centralt och spännande
inslag i miljön.

Mjukt & bekvämt

Mycket omsorg har lagts ner på att göra
biblioteksbesöket bekvämt för föräldrar och
barn. En soffa för amning och sköna läs-
stunder inköptes. Den tilltänkta placeringen
visade sig vara mitt i draget under ventilatio-
nen så den fick flyttas till en lämpligare plats.
Amningskudde finns förstås att låna. Mitt på
golvet i bilderboksavdelningen/minibion lig-
ger en stor, skön matta, som också fungerar
som salong vid filmvisningarna. Men eftersom
de minsta barnen lätt kan komma i vägen för
de större barnen ligger där också en "baby-
pöl" med kanter som hindrar barnen från att
komma på avvägar. En hoppunga är ett roligt
och ovanligt inslag i ett bibliotek. Några stora
kuddar i form av bullar, kakor och tårter
kan barnen sitta på och leka med. Två
stadiga och rejäla babysitter finns också
och kan hängas upp på väggen när de inte
används.

Potta & badrumspall

En rulle hushållspapper står alltid framme och en röd potta finns att ta till om det är bråttom och bibliotekets enda toalett är upptagen! På toaletten finns en badrumspall för att barnen ska nå upp till tvättstället och toaletten. Ett stabilt skötbord finns också. Allt är uttänkt för att vara både praktiskt och inbjudande.

Stafflier

En målarateljé skapas för sago- och målarstunderna i ett hörn av vuxenavdelningen med utrullad byggplast på golvet och plats för tio barn vid fem dubbelsidiga stafflier. Våta bilder kan torka på en särskild torkställning. På väggen ovanför bilderbokslådorna finns linor för upphängning och utställning av barnens målningar.

Upptäcka & utforska

För att göra rummet lite extra spännande finns en svävande magnet att fundera över och fascineras av (inköpt begagnad från Tekniska museet) och en ”instickad” stol att känna på. Här finns också olika speglar, konkava där man blir upp-och-ner-vänd och konvexa där man blir extra rund, allt för att väcka frågor om det egna jaget. Det finns också klossar i ett material om ser ut som trä, men som är mjukt och ljudlöst, om bygget rasar.

Den 21 november 2010 invigdes småbarnsbiblioteket med en festlig familjesöndag med film, berättar- och musikprogram, pyssel, tipspromenad och förfriskningar!

Berättarklubb med målarstund

Fördjupa upplevelsen

Fritt skapande och målande är en viktig del av Reggio Emilia-pedagogiken och ett mål för projektet var: ”Vi vill stödja barnen i att fördjupa sina upplevelser av berättelser genom att själva uttrycka berättelserna i skapande verksamhet på biblioteket.” Berättarklubben med målarstund för barn från fyra år har blivit ett mycket uppskattat inslag i förskolebibliotekets verksamhet.

Konstpedagogik

Biblioteken i Sollentuna har tillgång till en konstpedagog, May Hamaoumi, som är kultursekreterare och konstansvarig i kommunen och förestår Galleri Aniara på biblioteket i Sollentuna centrum. May medverkade i pilotgruppen och bistod Gunvor och Anette med råd om hur man kan följa upp berättande med målande och om lämpligt material. May har hållit i sådana berättar- och målar-

stunder på biblioteket i Sollentuna centrum och har nu även medverkat på familjesöndagarna i Norrviken. Gunvor har också deltagit i en konstpedagogisk kurs anordnad av Reggio Emilia-institutet. De återkommande berättarklubbarna med målarstund håller Gunvor och Anette i själva. Först får barnen lyssna till en muntlig berättelse, sedan får de skapa en berättelse tillsammans med Gunvor och Anette. Därefter går de till ”ateljén” och målar något som inspirerats av sagan eller något annat som de vill gestalta. Resultatet blir fantastiska målningar, stora och färgglada, som får torka innan de hängs upp på väggen. Barnen kan sedan komma och hämta sina målningar.

Fullbokat

Berättarklubben har haft mellan 9 (snöstorm!) och 50 deltagare och staffliplatserna har varit fullbokade varje gång. Enstaka barn kan även måla vid staffli under ordinarie öppetid om de har en vuxen med sig.

Varför har just målandet blivit så populärt?

– En del av förskolorna och familjedaghemmen har ingen ateljé och vissa föräldrar drar sig kanske för att ställa till med målning hemma. Men det är härligt att måla på staffli med stora penslar på stora papper!

Vissa barn går helt upp i sitt målande och vill aldrig sluta, säger Gunvor.

FN:s barnkonvention artikel 31:

- 1 Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder samt rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet.
- 2 Konventionsstaterna skall respektera och främja barnets rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och skall uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet samt för rekreations- och fritidsverksamhet.

Minibioklubb

Under projekttiden deltog Norrvikens bibliotek också i Minibio-projektet, som startades av Regionbibliotek Stockholm, Film Stockholm och FilmCentrum. Det genomfördes under 2009 och 2010 på sex bibliotek i Stockholms län.

Utgångspunkt för projektet var studier som visar att även de små barnen lever i ett större medielandskap än biblioteken vanligt-

vis känner till och att utbudet av film för små barn har ökat avsevärt.

Syftet var att pröva metoder för arbetet med kvalitetsfilm för små barn (2-5 år) i samarbete med förskolan och undersöka om småbarnsfilm kunde vara en meningsfull och naturlig del av barnbibliotekens verksamhet. De sex biblioteken utformade sina lokala delprojekt på olika sätt. En utvärdering gjor-

des av Film Stockholm, Regionbiblioteket och FilmCentrum och den visade att erfarenheterna och resultaten av Minibio-projektet var mycket goda.

Biokänsla

I Norrviken ville personalen verkligen skapa "biokänsla" för de minsta. Det var därför nödvändigt att investera i modern teknisk utrustning och att skapa goda yttre förutsättningar för filmvisning med avskärmning av en del av biblioteket och effektiva mörkläggningsgardiner, som gör att det går att göra helt mörkt. Inspiration fick de från Solna stadsbiblioteks Bio Blå, som har fungerat bra i många år. Det var inte helt lätt att få tag i lämplig utrustning. Men med hjälp av ett tjänstvilligt företag, som var expert på hemmabioanläggningar och med ett showroom, där det fanns möjlighet att studera hur allting fungerade (och med monteringen inkluderad i priset) gick det så småningom och filmvisningarna kunde börja.

Test med pilotgrupper

Liksom när det gällde övriga aktiviteter genomfördes pilotgrupper, fyra stycken under våren 2010, för att pröva hur filmvisningarna bäst skulle kunna genomföras. Från hösten 2010 har Minibion ingått i bibliotekets ordinarie verksamhet.

Klubb

Minibion har form av en filmklubb (av upphovsrättsliga skäl) som barnen får anmäla sig till. Barnen får ett medlemskort till klubben men biljetter måste bokas i förväg så att man vet hur många barn som kommer. Förskolorna får ett medlemskort till förskolan, och biljetter delas ut till barnen. När barnen kommer till biblioteken är "biosalongen" stängd för att det ska kännas som på en riktig biograf.

Biobiljetter & popcorn

Tio minuter före filmvisningen öppnas biosalongen och barnen får ställa sig i kö, visa sin biljett och de får också var sin liten pappmugg med popcorn. Barnen sitter på en stor matta framför filmduken. De hälsas välkomna och filmen presenteras kort. Det är viktigt att tala om för barnen att det kommer att bli helt mörkt i rummet, innan filmen börjar, så att de inte blir rädda. Efter filmen pratar

filmvisaren lite kort med barnen och därefter kan de prata, leka, låna böcker och äta medhavt mellanmål.

Handledningar för pedagoger

I länets Minibio-projekt ingick att fortbilda pedagoger och bibliotekspersonal och informera om småbarnsfilm och inspirera till kreativt skapande efter filmvisningarna. Bibliotekspersonalen i Norrviken deltog i projektets fortbildning men har inte själva haft någon planerad aktivitet efter visningarna, förutom samtal med barnen om filmupplevelsen. Då tas något tema ur filmen upp, t.ex. att komma vilse efter "Vinga på villovägar" och vänskap efter "Mullvadens nya byxor". Filmvisningen kan också avslutas med en sång eller ramsa som passar eller med att bilderböcker i anknytning till filmen visas.

De delar ut pedagogiska handledningar till filmerna till pedagoger och föräldrar, så att de själva kan följa upp filmerna. Det finns handledningar till många filmer på FilmCentrums webbplats och dessutom en folder om Minibio-projektet med praktiska tips.

Max 40 barn

Gunvor och Anette konstaterar att Minibion fungerar med upp till 40 barn med föräldrar. Klubbformen är bra och om

e-postadresser samlas in genast vid anmälan så finns en utmärkt kanal för information om filmvisningarna och extra visningar, påminnelser och enkäter för utvärdering. Listan gör det också möjligt att se hur många totalt som deltar i verksamheten. Logistiken med bl.a. ommöblering, teknik och mottagning av barnen fungerar fint. Det tar lite tid att göra och hålla upp popcorn men det är mycket uppskattat, även av pedagoger och föräldrar!

Förberedelser

Bibliotekets personal måste ha sett filmen i förväg och läst handledningen så att filmen kan presenteras på bästa sätt. Böcker i anslutning till filmens tema ska ställas fram, liksom naturligtvis den bok som filmen bygger på, om det finns en sådan.

Dubblerat antal föreställningar

Minibion är nu en etablerad verksamhet och visningarna har dubblerats efter önskemål från föräldrar och pedagoger. Extra visningar har ordnats för förskolor, som ville komma med en större grupp barn, och för barn och föräldrar på öppna förskolan. Fler filmer har också köpts in.

Idéer & drivkrafter

Varifrån kom idén att starta ett så stort förändringsarbete? Gunvor och Anette svarar: – Inspirationen kom från flera håll. Vi har en fin arbetsgemenskap och pratar mycket om biblioteket och vad vi vill göra. Det kändes som om vi var tvungna att förändra verksamheten, om biblioteket skulle kunna leva vidare. Och att pröva en pedagogisk idé i ett bibliotek kändes lockande och utmanande.

Gunvor har ett personligt intresse av skapande verksamhet och har berättarkurser.

Gunvor hörde föreläsningen ”Bokstaven i hjärnan” av Martin Ingvar, hjärnforskare och professor vid Karolinska Institutet hösten 2007. Den handlade om läsning, omgivningens betydelse för barnens utveckling och hur tidig övning underlättar barns läsinläring.

Den gav mycket att tänka på. För Anette var kursdagen "De små barnens bibliotek", som Regionbiblioteket ordnade 2008, mycket inspirerande. För henne låg också idén rätt i tiden, hon är mycket intresserad av barn och barns utveckling och hade börjat fundera på att vidareutbilda sig.

Barns perspektiv

Barnperspektivet:

Vuxnas tolkningar av barns behov och önskningar och deras medvetna ambitioner att tillgodose dem.

Barns perspektiv:

Barns egna uttryckta åsikter och önskemål och möjligheter att förverkliga dem.

Biblioteken i Sollentuna har länge arbetat med barnperspektivet. Nu ville Anette och Gunvor även undersöka hur *barns perspektiv* skulle kunna tas tillvara.

Utgångspunkt var "På barns och ungdomars villkor", Svensk Biblioteksförnings nationella riktlinjer för folkbibliotekens barn- och ungdomsverksamhet. Jag bjöds också in för att berätta om barnperspektivet och barns perspektiv på ett möte för hela personalen på Sollentuna bibliotek, vilket var viktigt.

Praktiska problem

Att börja förverkliga planerna i projektbeskrivningen var nästa steg. Gunvor och Anette ville vara öppna för olika möjligheter och systematiskt pröva sig fram genom att inbjuda "pilotgrupper" till de planerade aktiviteterna. Efter varje pilotgrupp har de skrivit minnesanteckningar och utvärderat insatsen för att sedan reflektera över utfallet och komma underfund med vad som fungerar och vad som inte fungerar. Det var också många praktiska problem som måste lösas inledningsvis. Logistiken är till exempel viktig när man ska ta emot många barn i en liten lokal. Var ska de hänga kläderna när kapprummet inte är dimensionerat för så många? Var ska "ateljén" placeras så att barnen snabbt kan komma igång att måla efter berättarklubben?

Sprida erfarenheter

Redan från början fanns ett uttalat mål att sprida erfarenheterna i första hand inom den egna biblioteksorganisationen men också till andra bibliotek.

I början av 2010 bjöd biblioteken i Sollentuna på initiativ av Norrvikens bibliotek in till en studiedag för bibliotekspersonal om Reggio Emilia-pedagogiken med Anna Barsotti från Reggio Emilia-institutet som föreläsare. Då presenterades också Norrvikenprojektet och deltagarna fick möjlighet att besöka biblioteket.

Fortbildning för personal

Våren 2010 ordnade Norrvikens bibliotek under två halvdagar fortbildning i muntligt berättande för bibliotekspersonal och förskolepedagoger. Syftet var bl.a. att bilda ett nätverk i Sollentuna för dem som arbetar med muntligt berättande för och med förskolebarn. Kursdagarna leddes av Ida Junker från Fabula berättarkompani och de arton deltagarna fick mycket inspiration och praktiska tips.

Barns egna berättande

Gunvor och Anette har också velat lyfta fram barns egna berättande och fått utmärkt hjälp

av boken ”Berättarverkstad med barn” av Kerstin Lundberg Hahn.

Anette och Gunvor konstaterar att det behövs mycket övning i att berätta tillsammans med barn men att det är ”härligt att se hur engagerade barnen är när de lyssnar till muntligt berättande” (*Ur Minnesanteckningar 2011-04-11*). Men det är svårt att hinna med alla förberedelser på arbetstid. Arbetet med att omtolka texter till muntliga berättelser, gjorde Gunvor och Anette på fritiden.

Ledord under projektet:

”Biblioteket – en arena där små barn får delta i samhället som viktiga medborgare”

”Kreativitet, Konst och Kommunikation främjar Kunskap och Kompetens”

”Lustfyllt, lekfullt lärande ger livskvalité”

Effektmål & resultat

Syftet med projektet var enligt projektplanen "att skapa ett Reggio Emilia-inspirerat bibliotek med profilering mot barn 0-5 år och de vuxna runt barnen".

I projektplanen angavs också effektmålen:

- Att ge små barn en för deras behov anpassad biblioteksmiljö där böckerna är åtkomliga på barnens villkor

- Att erbjuda visning av småbarnsfilm
- Att erbjuda möjlighet till eget skapande för barn i förskoleåldern
- Att utöka samarbetet med de vuxna runt barn i förskoleåldern.

Rummets utformning – en succé

Omvandlingen av Norrvikens bibliotek till "ett småbarnsbibliotek i ögonhöjd" har blivit

mycket framgångsrik.

Projektet har genomförts i stort sett enligt projektplanen. Ytan för barnen har blivit tre- fyra gånger större och lokalen har genom omdisponeringar blivit ett vackert, välkomnande och inspirerande rum.

Exponeringen av bilderböcker på väggarna i ögonhöjd för barnen är en succé. Barnen väljer lätt de böcker de vill låna och personalen får fylla på böcker hela tiden.

Föräldrarna läser högt för barnen i soffan och de äter mellanmål tillsammans.

Enligt de observationer, som barnbibliotekari- er från de övriga biblioteken i Sollentuna gjorde i april 2011, använde barnen hela rum- met och utnyttjade de flesta av möjligheterna som biblioteket erbjuder.

Uppskattade program

Programmen med bl.a. filmvisningar och berättande och målande är uppskattade och lockar nya besökare och besökarna stannar längre än tidigare. Men det är inte alltid som besökarna tar tillfället i akt och lånar böcker när de kommer till biblioteket för exempelvis ett program. Det visade sig vid familjesöndagarna och

framkom även under observationerna, då en pedagog uttryckligen sa till barnen att inte låna vid en filmvisning. Samarbetet och kontakterna med förskolan och föräldrarna har ökat.

Reggio Emilia-pedagogiken har uppenbarligen varit ett användbart verktyg och den drivkraft som personalen räknade med.

Vilja & engagemang

Projektet föranleder också en del reflektioner. Det har visat att bibliotekspersonalen, med en tydlig verksamhetsidé, målmedvetenhet och mycket arbete, kan vända en negativ utveckling till något positivt för såväl besökarna som dem själva. Detta konstaterar även Fia Söderberg i sin studie.

Men vilka är framgångsfaktorerna för ett så lyckat resultat och var har hinder och problem funnits?

Personalens vilja och engagemang har varit en förutsättning, en annan att idén om att skapa "ett småbarnsbibliotek i ögonhöjd" var deras egen. Den var inte ålagd utifrån utan sprungen ur Gunvors och Anettes dagliga samtal om biblioteket. Idéen var väl genomdiskuterad och förankrad när den skulle för-

verkligas, vilket är en mycket viktig faktor i ett lyckat utvecklingsprojekt enligt forskarna Alvesson & Sveningsson (2008).

Stöd från omgivningen

Bibliotekspersonalen har också fått stöd av biblioteksledning och övrig personal, vilket har varit nödvändigt för en så liten arbetsplats. Under hösten 2008 beslutades att Biblioteken i Sollentuna skulle omorganiseras, bl.a. för att öka flexibiliteten mellan biblioteken och minska sårbarheten. Därefter har ett team med flera personer har tjänstgjort i Norrviken. Det har varit inspirerande både för Anette och Gunvor och för dem som arbetat i teamet. Man har exempelvis fått hjälp med de observationer som har genomförts.

Käppar i hjulet

Det är ändå Gunvor och Anette som har haft huvudansvaret för projektet och de konstaterar att sjukdom och andra händelser har gjort att utvecklingsarbetet inte har kunnat drivas med full kraft under hela projekttiden. Planer på att eventuellt flytta biblioteket, som har funnits under projekttiden, tog exempelvis mycket energi från personalen. Målsättningen har varit att det som skapades i rummet skulle kunna flyttas till en annan lokal.

Filmskapande tillsammans med barnen är ett exempel på sådant som inte hanns med. Att yttre förändringar och oväntade händelser påverkar ett projekt är ett välbekant faktum för alla som genomför projekt och något man måste räkna med. Men det är viktigt att man behåller riktningen och åtminstone lite styrfart, så att man kan ta upp arbetet igen när förutsättningarna blir bättre, och det har Gunvor och Anette lyckats med.

Utförlig dokumentation

För mig som författare till den här skriften är det uppenbart att den skriftliga dokumentation som finns från projektet har varit ovärderlig. Det finns minnesanteckningar från föreläsningar och fokusgrupper, från observationer och aktiviteter. De är detaljerade och innehåller beräkningar av tidsåtgång och ”kom-ihåg-listor”, liksom reflektioner, vilket underlättar förmedling till andra personer och bibliotek. Observationerna var inriktade på bemötandet och på hur barnen använde rummet. De organiserades och redovisades av Linnea Bjur, som är kompetensområdesansvarig för barn inom Sollentunas bibliotek. Och de föranledde reflektioner även över metoden – erfarenheter som kan användas när observationer genomförs vid andra bibliotek. Att både de tankegångar som

har styrt inriktningen på projektet och de erfarenheter som man har gjort i Norrviken kan användas även av de övriga biblioteken, är tydligt.

Värdefulla verktyg

Bibliotekspersonalen har i sin tur använt andras erfarenheter och tagit tillvara möjligheterna att fortbilda sig, t.ex. studiebesök, studiedagar i Minibioprojektet och konstkursen anordnad av Reggio Emilia-institutet. Den sistnämnda gav, förutom konkreta metoder och tips, även mycket om pedagogikens teorier och innehåll.

Gunvor och Anette nämner även diskussionerna i barnbiblioteksgruppen inom den egna biblioteksorganisationen som betydelsefulla. De deltog i Minibioprojektets nätverk och använde erfarenheterna från de övriga biblioteken. Och från Uppsala stadsbiblioteks barn- och ungdomsavdelning fick de frågelistor att utgå ifrån i fokusgrupperna.

Egen förkovran är ett nödvändigt inslag i ett lyckosamt projekt och här har läns- och regionbiblioteken en viktig uppgift att ordna fortbildning, förmedla kontakter och skapa nätverk mellan bibliotek.

Profilerings problem

Projektet visar också att det kan vara svårt att förena en profil på en bestämd målgrupp med uppgiften att fungera som bibliotek för alla invånare i området. Vuxna har fått mindre utrymme och ett mindre medieurval och har, som det verkar, inte känt sig lockade av de utökade öppettider, som familjesöndagarna innebär.

Det finns också en grupp barn, ”mellanbarnen”, som skulle behöva en trevligare läshörna och en bättre exponering av sina böcker.

Litteraturlista:

Alvesson, Mats & Sveningsson, Stefan (2008). Förändringsarbete i organisationer: om att utveckla företagskulturer. Malmö: Liber AB.

Andersson, Nils-Thomas (2010). Minibio: ett filmprojekt för små barn. Stockholm: Film Stockholm. Tillgänglig via www.filmstockholm.sl.se

FN:s konvention om barnets rättigheter (1989). Tillgänglig via www.rb.se

På barns och ungdomars villkor: Svensk Biblioteksförnings rekommendationer för folkbibliotekens barn- och ungdomsverksamhet (2003). Tillgänglig via www.biblioteksforeningen.org

Söderberg, Fia (2011). Nedläggning - hot eller möjlighet? Uppsala: Länsbibliotek Gävleborg Uppsala.

Efterord

Norrvikens småbarnsbibliotek är inspirerat av Reggio Emilia-pedagogiken, vilket har varit en utmanande och intressant uppgift och resulterat i ett genomarbetat och lyckosamt ”småbarnsbibliotek i ögonhöjd”.

Förutom grundtankarna, metoder, arbetsmaterial och utformning av miljön, har även Reggio Emilia-pedagogikens förhållningssätt och vana att iaktta sin verksamhet ”utifrån” påverkat personalen i Norrviken:

”Jag har också tänkt på vårt sätt att dokumentera och reflektera under projektet och det slog mig att det är ju så pedagogerna gör på Reggio Emilia-inspirerade förskolor för att ha underlag för att komma vidare i sin uppgift att leda barnen i kunskapandet.” (Gunvor Maazon i e-post till mig 2011-11-11)

Det finns fler bibliotek som inspirerats av pedagogiska teorier. Sådana exempel är ”Rum för barn”, som grundats på Montessori-pedagogiken och andra bibliotek, som har använt Howard Gardners teori om de sju intelligenserna.

Av de utvärderingar har gjorts framgår att ett sådant pedagogiskt eller utvecklingspsykologiskt verktyg kan fungera utmärkt som en utmaning och sporre, när ett nytt bibliotek ska byggas eller en verksamhet utvecklas eller ändra inriktning. En sammanställning och en jämförande studie av de barnbibliotek, som medvetet har använt teorier från näraliggande områden, skulle kunna vara ett intressant bidrag till diskussionen om barnbibliotekens utveckling.

Foto: Helena Hodell

”Vi vill tacka:

Lena Lundgren för coaching, engagemang och för att denna rapport blev verklighet. Teamet som bemannar Norrvikens bibliotek. May Hamaoui för positiv feedback och insatser när vi haft målarverkstad med barn och dina värdefulla synpunkter på rummet. Helena Hodell för dialog om rummets färgsättning, marknadsföring och för layout av denna skrift. Lena Werner och kommunens Arbetscenter för ett fruktbart och roligt samarbete som bl.a. resulterat i sagoborgen och exponeringshyllorna. Vi tackar också varandra för ett tätt och givande samarbete. Sist men inte minst vill vi tacka alla bibliotekets besökare små som stora – utan er inget bibliotek!”

Gunvor Maazon & Anette Lundblad, projektteam

Kan ett bibliotek ändra profil och få förnyad relevans? På Norrvikens bibliotek i Sollentuna gör man just detta – med start i ett projekt som löper från hösten 2009 till våren 2011.

För att göra biblioteket mer angeläget för de boende i området gör personalen om folkbiblioteket till ett småbarnsbibliotek i ögonhöjd. I fokus för det nya biblioteket står berättelsen i alla dess former och uttryck. Barnen är självklara medskapare och nya berättarformer introduceras, bland annat minibio och bildverkstad. Inspirationen hämtas från Reggio Emilia-pedagogiken.

Här kan du läsa om projektets bakgrund, om erfarenheterna från projekttiden och även hitta praktiska tips för liknande projekt.

KULTURRÅDET

Regionbibliotek
Stockholm

